Lietas arhīva Nr. A42-01720-22/23
ECLI:LV:ADRJRIT:2022:1208.A420172022.2.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĪGAS TIESU NAMS

S P R I E D U
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Rīgā 2022.gada 8.decembrī

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Rudīte Migla,

piedaloties pieteicējam /pers. D/, viņa pilnvarotajai pārstāvei /pers. E/ un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Ministru kabineta pārstāves Veselības ministrijas pārstāvim /pers. F/,

atklātā tiesas sēdē, izmantojot tiešsaistes videokonferenču programmu *Microsoft teams*, izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. D/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku un mantisko zaudējumu 4552,65 *euro* apmērā atlīdzināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Ministru kabinets 2021.gada 9.oktobrī izdeva rīkojumu Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (turpmāk – Rīkojums), kas stājās spēkā 2021.gada 9.oktobrī un zaudēja spēku 2022.gada 1.martā. Rīkojuma 5.3.apakšpunkts noteica, ka valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021.gada 15.novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

Pamatojoties uz Rīkojumu, pieteicēja darba devējs /darba devējs/ 2021.gada 10.decembrī pieņēma rīkojumu Nr.1142p, nosakot pieteicējam no 2021.gada 9.decembra neapmaksātu dīkstāvi, kas radusies darbinieka vainas dēļ.

[2] Nepiekrītot Rīkojuma 5.3.apakšpunktam, pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu, norādot turpmāk minētos argumentus.

[2.1] Rīkojuma 5.3.apakšpunkts tika pieņemts vienas dienas laikā. Tādējādi Rīkojuma 5.3.apakšpunkts kā politisks lēmums tika pieņemts nepamatotā steigā un bez iepriekšējas apspriešanas atbilstoši normatīvo aktu aprites kārtībai. Pieņemot Rīkojuma 5.3.apakšpunktu, nav izvērtēta tā ietekme uz valsts budžetu, tautsaimniecību un uzņēmējdarbību, nav vērtēts indivīdu tiesību ierobežojumu samērīgums, lietderības apsvērumi un epidemioloģiskie riski.

Šāds Rīkojuma pieņemšanas process ir pretrunā ar Satversmes tiesas atziņām un samērīguma principu.

Tāpat ar piespiedu vakcināciju ir pārkāptas Satversmē un Latvijai saistošajos Starptautiskajos dokumentos noteiktās cilvēka pamattiesības.

[2.2] Saskaņā ar juridiskajā literatūrā izteiktām atziņām administratīvais akts atšķirībā no normatīvā akta nerada jaunas tiesību normas, taču Rīkojuma 5.3.apakšpunkts izvirza prasību pēc vakcinācijas sertifikāta vai pārslimošanas sertifikāta. Tādējādi ar Rīkojuma 5.3.apakšpunktu tika radīta jauna tiesību norma, nepiemērojot ārējos normatīvajos aktos ietvertās tiesību normas par obligāto vakcināciju.

[2.3] Rīkojuma 5.3.apakšpunkts ir pretrunā Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma regulējumam, jo saskaņā ar minētā likuma 7.^{3}panta pirmo daļu darba devējiem ir pienākums noteikt tās darbinieku (amatpersonu) amatus vai kategorijas, uz kurām attiecas normatīvo aktu prasības un nosacījumi par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību. Turklāt Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma anotācijā uzsvērts, ka sākotnēji būtu nepieciešams rast iespējami saudzīgāko risinājumu darba vai dienesta tiesisko attiecību turpināšanai.

[2.4] Vakcinācija pati par sevi nedrīkst būt mērķis, bet gan tikai viens no līdzekļiem infekcijas slimības izplatības ierobežošanai. Taču Rīkojuma 5.3.apakšpunkta pamatmērķis bija piespiest cilvēkus vakcinēties. Tam nav leģitīma mērķa, jo vakcinācijas aptveres veicināšana, veselības sistēmas pārslodzes novēršana, valsts funkciju nepārtrauktība nav nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 116.pantā kā konstitucionālas vērtības, kuru aizsardzībai var ierobežot personu pamattiesības.

[2.5] Būtiski ir analizēt jautājumu par darba devējiem Rīkojumā un Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" (turpmāk – noteikumi Nr.662) dotajām tiesībām pēc noteiktiem kritērijiem vērtēt, kuram amatam ir nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts. Kā arī jautājumu par testēšanas sertifikātu apmaksu.

[2.6] Latvijā un citās valstīs pieejamās vakcīnas neaptur straujo Covid-19 izplatību, nepasargā no saslimšanas un mirstības, ko apliecina pasaules vadošajos medijos publicētie ārstu un zinātnieku viedokļi. Jaunākie pētījumi liecina, ka vakcīnu aizsardzība no Covid-19 saslimšanas pēc trešās devas ir tikai 37%. Arī kompānijas „Pfizer" vadītājs 2022.gada 10.janvāra intervijā „CNBC" paziņoja, ka divas vakcīnas devas faktiski nenodrošina aizsardzību pret vīrusu, savukārt trīs devas dod zemu aizsardzību pret inficēšanos, nodrošinot vienīgi iespējamu aizsardzību pret hospitalizāciju un nāvi. Apstāklis, ka Ministru kabinets sākotnēji bija iecerējis, ka prasība par trešo vakcīnas devu jeb balstvakcīnu netiks attiecināta uz nodarbinātību, nozīmē, ka Rīkojuma 5.3.apakšpunkts *de facto* nesasniedz mērķi, jo primārā vakcinācija nenodrošina aizsardzību pret Covid-19 un neaizkavē šī vīrusa izplatību. Turklāt nav atrodams zinātnisks pamatojums tam, kāpēc cilvēki ar faktiski zaudētu vakcinācijas aizsardzību var turpināt pildīt savus darba pienākumus, bet nevakcinēti cilvēki nevar.

[2.7] Pētījumi liecina, ka pēc trešās vakcīnas devas iegūtās antivielas strauji samazinās pāris nedēļu laikā. Vakcinācija neaptur arī jaunā Covid-19 paveida – Omikron – izplatību. Izraēlas pētnieki secināja, ka Pfizer vakcīnas devas nodrošina vēl četras reizes mazāku aizsardzību pret Omikron paveidu. Savukārt no 2021.gada 10.decembrī Amerikas Savienotajās valstīs konstatētajiem 43 inficēšanās gadījumiem ar Omikron paveidu lielākā daļa personu bija pilnībā vakcinētas un viena trešdaļa bija saņēmusi balstvakcīnu. Latvijas veselības nozares atbildīgo amatpersonu prognozes par to, ka ar Omikron paveidu slimos gan vakcinētie, gan nevakcinētie, ir apstiprinājušās. Jaunajam paveidam izplatoties, tika atzīts, ka Omikron nav tik bīstams, kā rezultātā Rīkojuma 5.3.apakšpunkts tika atcelts, pamatojoties uz tiem apstākļiem, kas bija jāizvērtē pirms Rīkojuma pieņemšanas.

[2.8] Rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšana liecina par to, ka sabiedrības apdraudējums, piemērojot Rīkojuma 5.3.apakšpunktu, nav būtisks un Rīkojums nesasniedz Ministru kabineta izvirzīto mērķi – Covid-19 izplatības apturēšanu. Tāpat ņemams vērā, ka Rīkojuma 5.3.apakšpunkts tika pieņemts, kad inficēto personu skaits bija daudz mazāks, nekā tā atcelšanas brīdī.

[2.9] Netika izvērtēta Rīkojuma 5.3.apakšpunkta piemērošana attiecībā uz darbiniekiem vai amatpersonām, kas pilda savus darba pienākumus attālināti. Tāpat netika piemērots personu tiesību mazāk ierobežojošs līdzeklis – atļauja veikt darba pienākumus personām, kuras ir veikušas Covid-19 testu. Līdz ar to Rīkojuma 5.3.apakšpunktā iekļautais ierobežojums nav samērīgs.

[2.10] Ar Rīkojuma 5.3.apakšpunktu darba devējiem tika piešķirtas tiesības sodīt nevakcinētās personas, neizmaksājot tām darba samaksu par atstādināšanas laiku. Pieteicējs uzskata, ka atlīdzības neizmaksāšana ir nepamatota.

[2.11] No darba devēja rīkojuma izriet, ka par pamatu dīkstāves noteikšanai ir ņemts vērā Rīkojuma 5.2. un 5.3.apakšpunkts. Rīkojumā par dīkstāves noteikšanu nav vērtēta iespēja norīkot pieteicēju darba līgumā neparedzētā darba veikšanai. Pieteicējam faktiski ir noteikta piespiedu vakcinācija vai Covid-19 pārslimošana, lai būtu iespēja turpināt darba tiesiskās attiecības. Pieteicēja ieskatā tiesai jāvērtē iepriekš minētais kopsakarā ar Darba likuma 6.panta pirmās daļas prasībām.

Pieteicējs norāda, ka vakcinācija pret Covid-19 nedrīkst būt priekšnosacījums darba tiesisko attiecību uzsākšanai vai turpināšanai. Dīkstāve vai atstādināšana bez darba algas/kompensācijas ir uzskatāma kā necieņa, nerūpēšanās par saviem darbiniekiem (bez jebkādas diskriminācijas).

[2.12] Ar Rīkojuma 5.3.apakšpunktu pieteicējam ir radušies zaudējumi periodā no 2021.gada 10.decembra līdz 2022.gada 9.martam 4552,65 *euro* apmērā, ko veido vidējā izpeļņa 65,98 *euro* apmērā par katru darba dienu (kopā 63 darba dienas - 4156,76 *euro,* un anulētais/neizmantotais atvaļinājums kopā sešas darba dienas - 395,88 *euro)*.

[3] Ministru kabinets rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt, pamatojoties uz turpmāk norādīto.

[3.1] Ministru kabineta rīkojuma pamatmērķis ir veicināt Covid-19 straujās izplatības apturēšanu un personu vakcināciju. Tajā ietverto prasību mērķis ir nodrošināt epidemioloģiski drošus apstākļus, lai pēc iespējas mazinātu inficēšanās riskus gan pakalpojumu sniegšanā, gan darba vietās, pildot darba un amata (dienesta) pienākumus, attiecīgi apturot vai ierobežojot infekcijas izplatīšanos sabiedrībā, šādā veidā aizsargājot cilvēku veselību un pasargājot no inficēšanās ar Covid-19. Šāds normatīvais regulējums vērsts arī uz to, lai apturētu vai ierobežotu infekcijas izplatīšanos sabiedrībā, tādējādi radot priekšnoteikumu personu brīvas pārvietošanās iespējām, kā arī dažādu sabiedrībai būtisku pakalpojumu pieejamībai un kvalitātei, piemēram, veselības aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamībai.

[3.2] Būtiski pasliktinoties epidemioloģiskās drošības situācijai, par ko liecināja arī publiski pieejamie dati un to analīze, Ministru kabinetam bija nepieciešami ārkārtas lēmumi, lai straujāk ierobežotu Covid-19 infekcijas izplatību un stabilizētu situāciju sabiedrības veselības un dzīvības interešu nodrošināšanai. Rīkojuma 5.3.apakšpunkta prasību leģitīmais mērķis bija nodrošināt sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzību, veselības aprūpes pārslodzes samazināšanu un infekcijas izplatības ierobežošanu.

[3.3] Saskaņā ar likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmo daļu Ministru kabinetam ir tiesības ierobežot fizisko personu tiesības un brīvības, un uzlikt tām papildu pienākumus. Bez tam saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 4. panta pirmās daļas 3. un 7.punktu Covid-19 infekcijas izplatīšanās vai izplatīšanās draudu gadījumā Ministru kabinets var noteikt prasības personām, atrodoties publiskās vietās, kā arī īpašus epidemioloģiskās drošības pasākumus. Kā norādīts anotācijā, minētais deleģējuma mērķis ir nodrošināt atbilstošu iespēju adekvāti reaģēt uz mainīgo epidemioloģisko situāciju valstī.

[3.4] Sabiedrības pēc iespējas ātrāka atgriešanās normālos apstākļos, ir nepieciešama arī valsts ekonomiskai atlabšanai un normalizācijai, kas savukārt nodrošina arī citu tiesību, piemēram, tiesību uz izglītību, aizsardzību un īstenošanu ilgtermiņā.

[3.5] No Satversmes 111.panta Ministru kabinetam izriet pienākums veikt pasākumus, kas nepieciešami cilvēku veselības aizsargāšanai. Satversmes tiesas judikatūrā nostiprinātais piesardzības princips paredzēja ieviest pasākumus Covid-19 vīrusa Delta varianta izplatības apturēšanai. Rīkojums tika izdots atbilstoši zinātniskajos pētījumos infekcijas slimību epidemioloģijas un virusoloģijas jomā gūtajiem secinājumiem par Covid-19 vīrusa Delta varianta izplatības riskiem un tā izplatības mazināšanas paņēmieniem. Līdz ar to, pieņemot Rīkojuma 5.3.apakšpunktu, bija ievērots samērīguma princips attiecībā uz pieteicēju.

[3.6] Cilvēktiesības veido savstarpēji līdzsvarotu sistēmu, un tās nav aplūkojamas atrauti cita no citas. Tādēļ atsevišķām personām garantētās tiesības prasa respektēt arī citām personām noteiktās pamattiesības. Konkrētajā gadījumā ierobežojumi bija leģitīmi un nepieciešami kopējo sabiedrības interešu aizsardzībai, lai maksimāli samazinātu Covid-19 infekcijas iespējamo pārnesi.

[3.7] Satversmes 106.panta pirmais teikums tieši negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, tostarp arī tiesības saglabāt esošo nodarbošanos un darbavietu. Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs.

[3.8] No Satversmes preambulas izriet visas sabiedrības pienākums pēc iespējas novērst visas sabiedrības veselības apdraudējumu un veselības sistēmas pārslodzi. Tiesiskuma princips nedod tiesības personai nepildīt un neievērot normatīvos aktos noteiktos Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanai noteiktos ierobežojumus un pienākumus, ja tā apšauba to konstitucionalitāti. Šāda rīcība nevar pelnīt aizsardzību.

[3.9] Rīkojuma 5.3.apakšpunkta izdošanas laikā dati par saslimstību ar Covid-19 liecināja, ka augstāka vakcinācijas aptvere novērsīs tādu infekcijas izplatību, kas radītu slimnīcu izsīkumu un tam sekojošu apdraudējumu sabiedrības veselībai. Šie apstākļi pamatoja izšķiršanos par labu prasībai par vakcinācijas nepieciešamību.

[3.10] Kaut arī Covid-19 vīrusa izplatības rādītāji un vīrusa mutācijas laikā no Rīkojuma izdošanas brīža līdz tā spēkā zaudēšanai atšķiras, Ministru kabinets uzskata, ka vakcinācija ļāva novērst strauju dominējošā Delta varianta izplatību un mazināt risku veselības sektoram 2022.gada sākumā. Pateicoties Rīkojumā noteiktajiem pasākumiem pēdējais Covid-19 vilnis savu maksimumu Latvijā sasniedza 2 līdz 3 nedēļas vēlāk nekā citās Eiropas Savienības valstīs, tādējādi veselības sektoram bija iespēja sagatavoties jaunajai krīzei.

[3.11] Kopējais vispārējais sabiedrības veselības un veselības aprūpes princips ir novērst saslimšanu un, ka ikviena slimības primāra profilakse, tai skaitā vakcinācija, ir efektīvāka nekā slimības ārstēšana un cīņa ar slimības izraisītajām sekām.

[3.12] Ministru kabinets ir izvēlējies populācijas pieeju sabiedrības aizsardzībai pret infekcijas izplatību. Profilakses aktivitātes, kas sniedz ievērojumu ieguvumu sabiedrībai kopumā, var sniegt mazu ieguvumu individuālajā līmenī lielai daļai sabiedrības locekļu, kuri piedalās konkrētajā profilakses programmā. To dēvē par prevencijas paradoksu. Tieši prevencijas paradokss diktē samērīguma principa piemērošanas saturu, jo par

nozīmīgu sabiedrības labumu uzstāda samazinātu vidējo kādas konkrētas saslimšanas risku sabiedrībā kopumā, nevis indivīda iespēju izvēlēties saudzīgāko saslimšanas novēršanas veidu.

[3.13] Covid-19 gadījumā sabiedrības grupa, kam ir augsts risks veselībai, ko var izraisīt saslimšana ar šo infekciju, ir ļoti plaša un tas varēja radīt nopietnu slogu veselības sektoram. Daļa šo cilvēku veselības aprūpes iestādēm ir ļoti grūti sasniedzama, tādēļ ir ierobežotas iespējas šiem cilvēkiem sniegt profilakses pasākumus. Ievērojot minēto, Ministru kabineta uzdevums bija nepieļaut, ka visa veselības aprūpes jauda tiktu novirzīta ar Covid-19 saslimušo pacientu ārstēšanai un citu saslimšanu ārstēšana nebūtu pieejama.

[3.14] Spriežot par vakcinācijas efektivitāti, jāskata un jāvērtē ir smagas slimības gaitas norises biežums un nāves risks. Smagas slimības gaitas norises un nāves riska biežums vakcinētām personām ir 2,5 reizes mazāks nekā stacionētiem nevakcinētiem pacientiem. Pacientu hospitalizācijas intensitātes rādītāji, kuriem bija veikta primārā vakcinācija, bija 2,1 reizi zemāki nekā stacionētiem nevakcinētiem pacientiem. Turklāt risks nomirt no Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ cilvēkiem, kas pabeiguši vakcināciju, 2022.gada 8.nedēļā bija 3,6 reizes zemāks nekā cilvēkiem, kas nebija pilnībā vakcinēti. Savukārt cilvēkiem, kuriem ir veikta balstvakcinācija, relatīvs risks nomirt no Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ bija 12,8.

Neviena vakcīna nenodrošina 100% garantētu aizsardzību. Taču tā būtiski samazina saslimšanas un attiecīgi slimības tālākas izplatīšanās iespēju. Omikron variantā vakcinācija saglabā nāves un smagas slimības gaitas mazināšanas nozīmi, īpaši augsta riska populācijās

[3.15] Covid-19 vīrusa infekcijas gadījumā veidojas dabīgā imunitāte, kura, spriežot pēc antivielu līmeņiem asinīs, savu maksimumu sasniedz trīs līdz piecas nedēļas pēc saslimšanas, taču turpmāka aizsardzība mazinās. Pētījumi rāda, ka atkārtotas inficēšanās riska samazināšanās 90–93% līmenī saglabājas vismaz 6–9 mēnešus. Amerikas Savienoto valstu slimību kontroles un profilakses centra veiktajā pētījumā tika secināts, ka iepriekš nevakcinētajiem, bet ar Covid-19 izslimojošiem bija 5,49 reizes lielāka iespēja saņemt pozitīvu Covid-19 testa rezultātu, nekā vakcinētajiem. Šie pētījumi liecina, ka vakcinācija izraisa efektīvāku imūnās atbildes reakciju nekā Covid-19 pārslimošana. Ievērojot minēto, Ministru kabinets uzskata, ka vakcinācija ir piemērota Covid-19 vīrusa izplatības samazināšanai.

[3.16] Ievērojami zemākas efektivitātes dēļ, ko nosaka laika un pareizības faktors, Covid-19 testēšana nav uzskatāma par alternatīvu vakcinācijai. Covid-19 infekcijas simptomi parādās parasti divas līdz trīs dienas pēc tam, kad persona ir sākusi inficēt citas personas. Savukārt testēšana nosaka vīrusa izdali brīdī, kurā testējamais materiāls tiek paņemts. Līdz ar to ir iespējama situācija, kurā persona jau ir inficēta, bet tests vīrusa klātbūtni neuzrāda, jo ir agrīna inkubācijas fāze. Attiecībā par pareizības faktoru norādāms, ka antigēna testa jutība ir robežās no 20 līdz 80%. Savukārt pēc apkopojoša pētījuma datiem bezsimptomu pacientiem antigēna testu jutība bija robežās no 40,2% līdz 74,1%. Zemāka jūtība palielina viltus negatīvo rezultātu iespējamību un pēc minētā pētījuma rezultātiem gandrīz 60% gadījumu slimība netiek konstatēta.

[3.17] Polimerāzes ķēdes reakcijas tests, kura spēja pareizi konstatēt inficētos ir ievērojami lielāka, ir tehnoloģiski sarežģītāks un prasa ilgāku atbildes saņemšanas laiku (līdz diennaktij), kā arī ir daudz dārgāks nekā vakcinācija. Bez laika un pareizības faktoriem nozīme ir arī tam, cik kvalitatīvi testējamais materiāls tiek ievākts. Nepareizi paņemts materiāls nepareizu negatīvo rezultātu iespēju palielina, kas novērots, piemēram, vecāka gadagājuma cilvēkiem.

[3.18] Nefarmaceitiskie pasākumi iegūst lielāku nozīmi situācijā, kad mazinās vakcīnu efektivitāte infekcijas ierobežošanā. Taču arī tādos apstākļos nefarmaceitiskie pasākumi nemazina smago gadījumu un nāves risku. Tāpat nefarmaceitiskiem pasākumiem ir negatīva ietekme uz tautsaimniecību. Līdz ar to nefarmaceitiskie pasākumi nav spējīgi sasniegt ierobežojumu mērķi tādā pašā kvalitātē kā vakcinācija.

[3.19] Rīkojuma 5.3.apakšpunktā noteiktās prasības ir atbilstošas, salīdzinot privātpersonas tiesību aizskārumu un sabiedrības interešu aizsardzību infekcijas izplatības apturēšanā. Turklāt apstrīdētais regulējums neatceļ noteikumu Nr.662 iespēju atlikt vakcināciju, ja personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls.

[3.20] Ņemot vērā, ka Rīkojuma 5.3.apakšpunkts attiecībā pret pietiecēju ir tiesisks un noteiktajiem ierobežojumiem bija leģitīms mērķis, nav konstatējami priekšnoteikumi prasījuma par zaudējumu atlīdzinājumu apmierināšanai. Tā kā pieteicējs pats bija faktiski veicinājis pieteikumā norādīto zaudējumu rašanos, bez objektīva pamatojuma neuzsākot vakcināciju, tad saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 10.panta otro daļu viņam nav tiesību saņemt zaudējumu atlīdzību.

[4] Tiesā saņemta pieteicēja atsauksme par rakstveida paskaidrojumiem, norādot turpmāko.

[4.1] Pasākumus, kurus Ministru kabinets ieviesa, var piemērot tikai, lai novērstu īpaši bīstamu infekcijas slimību vai jaunu bīstamu infekcijas slimību. Koronavīruss ar akūtu smagu respiratoro sindromu nav iekļauts bīstamo infekciju sarakstā, tāpēc Covid-19 nav iespējams uzskatīt par īpaši bīstamu infekcijas slimību.

Covid-19 neatbilst arī jaunas bīstamas infekcijas slimības pazīmēm, jo nevar apgalvot, ka SARS-CoV-2 infekcijas izplatība ir stabili strauja un plaša, tā ir līdzīga izplatība citām akūtām elpceļu vīrusu infekcijām? noteiktā laika periodā infekcijas izplatīšanās palielinās un atkāpjas. Nevar apgalvot, ka SARS-CoV-2 vīrusa izplatība ir smaga vai dzīvībai bīstama, jo lielākā daļa cilvēku no tā cieš viegli un bieži vien asimptomātiski.

[4.2] Atbildētajam bija zināms, ka gan vakcinētas, gan nevakcinētas personas var būt infekciozas. Vakcinācijas sertifikāts nevar pierādīt infekcijas klātesamību vai neesamību.

Paskaidrojumā nav norādīts, ka vispār būtu apsvērtas kādas alternatīvas Covid-19 sertifikātam. Piemēram, ir iespējams ierobežot koronavīrusa izplatīšanos masveidā, regulāras pārbaudes.

[4.3] Covid-19 sertifikāta prasības ierobežo pieteicēja tiesības palikt uzticīgam saviem uzskatiem un pārliecībai, kā arī pieteicējam nācās atteikties no ierastā dzīvesveida. Prasība pēc Covid-19 sertifikāta aizskar cilvēka cieņu, būtiski traucē pārvietošanās brīvību.

Rīkojuma 5.2. un 5.3.punkti ir diskriminējoši, prettiesiski un pretrunā Satversmes 91., 93. un 106.pantam, kā arī starptautiskajiem normatīvajiem aktiem.

Pieteicējam ir tiesības atteikties no ārstniecības, kas ir viens no pacienta gribas izteikuma veidiem.

[4.4] Pieteicējs bija pārslimojis Covid-19. Atveseļošanos no slimības apstiprināja pozitīvi antivielu testi. Tomēr, neskatoties uz antivielu klātbūtni, pieteicējam nebija atļauts iekļūt dažādās iestādēs un darba vietā, nebija nodrošināta antivielu pārbaudes sistēma.

Ministru kabinets, ignorējot pieteicēja veselības stāvokli, ģimenes ārsta norādījumus un pārslimošanas faktu, nostādīja darba devēju un pieteicēju apstākļos, kas ir pretrunā ar būtisku sabiedrības tiesību nodrošināšanu.

[4.5] Paskaidrojumā nav argumentēts, kādēļ leģitīma mērķa ietvarā prasība Covid-19 sertifikātam (un tā neesamības gadījumā atstādināt pieteicēju no darba bez jebkāda materiālā nodrošinājuma primāro vajadzību nodrošināšanai) tiek uzskatīta par pieņemamu. Nav pamatots, kā atstādināts un izolēts darbinieks var veicināt Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanu.

[4.6] Ministru kabinets klaji ignorēja Eiropas Cilvēktiesību tiesas Juridiskās un cilvēktiesību komitejas 2021.gada 7.jūnija ziņojumu, kur teikts "ja atteikšanās vakcinēties rada sekas (ieskaitot darba attiecību ierobežojumus), ka tās atņem brīvas izvēles faktoru lēmumu pieņemšanai, tad vakcinācija var kļūt līdzvērtīga pienākumam. Tas var novest pie aizsargātu tiesību pārkāpumiem un/vai diskriminācijas" *(ziņojuma 10.punkts).* Minētajā ziņojumā dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt, ka, ieviešot pasākumus, tiek pienācīgi ņemta vērā to personu situācija, kuri medicīnisku iemeslu dēļ nevar, vai personīgas pārliecības vai citas pārliecības dēļ, atteiksies vakcinēties; šīs grupas gadījumā ir svarīgi, lai jebkura Covid pasu sistēma nekļūtu līdzvērtīga

piespiešanai un tādējādi principā padarītu vakcināciju par obligātu *(ziņojuma 13.3.8.punkts).*

[4.7] Ministru kabinets nav izcēlis vakcinācijas blakusefektus (blaknes). Starp reģistrētajām blakus parādībām ir ļoti nopietnas patoloģijas, kas var radīt neatgriezenisku kaitējumu, ieskaitot invaliditāti un pat nāvi.

[4.8] Ministru Kabinets nav izstrādājis kompensējošu mehānismu minimālās eksistences nodrošināšanai no valsts budžeta līdzvērtīgi privātajā sektorā strādājošajiem, kuriem tiek izmaksāti dīkstāves pabalsti.

[4.9] Pieteicējs atsaucas uz citu valstu praksi.

Piemēram, Tallinas Administratīvā tiesa izskatīja un apmierināja 56 personu sūdzības, kas ir pamatotas ar dažāda veida liegumiem, tostarp darba, ja personai nav sadarbspējīga sertifikāta (lietas Nr.3-21-2163 31.05.2022, par Igaunijas Valdības rīkojumu Nr.305).

[4.10] Pieteicējs precizē atlīdzinājuma prasījumu. Lūdz piedzīt no atbildētāja par labu pieteicējam vidējo izpeļņu 75,11 *euro* apmērā par katru darba dienu no 2021.gada 10.decembra līdz 2022.gada 9.martam (63 darba dienas) kopā 4546,59 *euro.*

[5] Tiesas sēdē pieteicēja pārstāve pieteikumu uzturēja, pamatojoties uz pieteikumā norādītajiem argumentiem. Lūdza lietu izskatīt ne tik daudz no veselības viedokļa, cik no ekonomiskā un labklājības viedokļa. Precizēja, ka pieteikuma priekšmets ir atzīt par prettiesisku ne tikai Rīkojuma 5.3.apakšpunktu, bet arī 5.2.apakšpunktu, kā norādīts pieteikumā, bet kļūdas dēļ nav norādīts lūgumu daļā. Mantisko zaudējumu apmērs, ņemot vērā arī neizmantoto atvaļinājumu, ir 4942,47 *euro*.

[6] Ministru kabineta pārstāvis pieteikumu neatzina, pamatojoties uz paskaidrojumā norādīto.

Motīvu daļa

[7] Noklausoties procesa dalībnieku paskaidrojumus un izvērtējot lietā esošos pierādījumus, tiesa secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[8] Rīkojuma 5.2.apakšpunkts (redakcijā, kāda bija spēkā rīkojuma pieņemšanas brīdī) noteica, ja darba devējs ir informējis darbinieku (amatpersonu), ka darba pienākumu veikšanai nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, darbinieka (amatpersonas) pienākums ir uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā 10 dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks (amatpersona) vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā termiņā (līdz 2021.gada 15. novembrim), darba devējs darbinieku (amatpersonu) atstādina no darba vai amata pienākumu veikšanas.

Rīkojuma 5.3.apakšpunkts paredzēja, ka valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021.gada 15.novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

Saskaņā ar noteikumu Nr.662 2.21.punktu vakcinācijas sertifikāts personai tiek izsniegts, ja persona ir pilnībā vakcinējusies, proti, ja persona atbilstoši Eiropas Zāļu aģentūras vai līdzvērtīgu regulatoru reģistrētai vai Pasaules Veselības organizācijas atzītai vakcīnas lietošanas instrukcijai ir ievadīts pilnam vakcinācijas kursam ar konkrēto vakcīnu atbilstošs vakcīnu devu skaits un kurai ir pagājušas 14 dienas pēc pilna vakcinācijas kursa pabeigšanas, kā arī persona, kurai ar RNS testu ir apstiprināta inficēšanās ar SARS CoV-2 un ir ievadīta Eiropas Zāļu aģentūras vai līdzvērtīga regulatora reģistrēta vai Pasaules Veselības organizācijas atzīta viena vakcīnas deva un kurai no tās ievades ir pagājušas 14 dienas, vai persona, kurai ievadītas šajā punktā minēto vakcīnu jauktas devas atbilstoši Zāļu valsts aģentūras tīmekļvietnē publicētajai Covid-19 vakcinācijas rokasgrāmatai un kurai kopš vakcinācijas kursa pabeigšanas ir pagājušas 14 dienas (noteikumu Nr.662 2.16.apakšpunkts). Savukārt pārslimošanas sertifikātu var iegūt persona, kurai ir apstiprināta Covid-19 diagnoze, veicot RNS testu, un kurai kopš parauga ņemšanas datuma pirmā pozitīvā testa vienas saslimšanas epizodes ietvaros, nosakot SARSCoV-2 vīrusa RNS, ir pagājušas 11 dienas, bet ne vairāk kā 180 dienas (noteikumu Nr.662 2.17.apakšpunkts).

Tādējādi minētās Rīkojuma normas paredz, pirmkārt, pienākumu valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām līdz 2021.gada 15.novembrim vakcinēties un iegūt vakcinācijas sertifikātu, ja vien Ministru kabineta rīkojuma spēkā stāšanās brīdī tām jau nav iegūts derīgs vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts. Otrkārt, tā paredz valsts un pašvaldību institūcijas (tai skaitā kapitālsabiedrības) darbiniekam vai amatpersonai no 2021.gada 15.novembra aizliegumu veikt darba pienākumus, ja līdz minētajam datumam attiecīgais sertifikāts nav iegūts.

Lietā nav strīda, ka pieteicējam uz Rīkojuma pieņemšanas brīdī nebija vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta.

Ar /darba devējs/2021.gada 10.decembra rīkojumu Nr.1142p pieteicējam – /uzņēmuma daļa un amats/ – no 2021.gada 9.decembra noteikta neapmaksāta dīkstāve, kas radusies darbinieka vainas dēļ (*lietas 15.-16.lapa*).

Līdz ar to tiesa pārbauda Rīkojuma tiesiskumu attiecībā uz pieteicēju.

[9] Attiecībā par Ministru kabinetam pilnvarām ārkārtas situācijā konstatējams.

Satversmes 62.pantā Ministru kabinetam ir noteiktas tiesības izsludināt izņēmuma stāvokli gadījumā, ja valsti apdraud ārējais ienaidnieks, vai ja valstī vai tās daļā ir izcēlies vai draud izcelties iekšējs nemiers, kurš apdraud pastāvošo valsts iekārtu. Taču Satversmes 62.pantā ārkārtējā situācija kā speciāls režīms nav minēta.

Atbilstoši Satversmes 64.pantā noteiktajam likumdošanas tiesības pieder Saeimai. Saeima ir pieņēmusi un Valsts prezidents ir izsludinājis likumu „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli". Atbilstoši šī likuma 2.pantam tas nosaka kārtību, kādā izsludina un atceļ īpašu tiesisko režīmu – ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli –, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu šo tiesisko režīmu spēkā esamības laikā. Saskaņā ar minētā likuma 5.panta pirmo daļu ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets.

Latvijas Valsts prezidents un likumdošanas varu, izpildvaru un tiesu varu īstenojošo valsts konstitucionālo orgānu vadītāji – Saeimas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, Satversmes tiesas priekšsēdētājs un Augstākās tiesas priekšsēdētājs – kopsēdē ir atzinuši, ka ārkārtējas situācijas vadība ir Ministru kabineta uzdevums. Pārējie valsts konstitucionālie orgāni mūsu demokrātiskās valsts iekārtas noteiktās līdzsvara un atsvara sistēmas ietvaros, un, sargājot Satversmes pamatprincipus, savu kompetenci un procedūras īsteno tā, lai tiktu nodrošināta ārkārtējās situācijas vadība (*Valsts prezidenta 2020.gada 23.marta paziņojuma Nr.8 „Valsts konstitucionālo orgānu darbības pamatprincipi ārkārtējā situācijā" 6.punkts, https://likumi.lv/ta/id/313400-valsts-konstitucionalo-organu-darbibas-pamatprincipi-arkarteja-situacija*).

Arī tiesību eksperts – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents Dr. iur. Jānis Pleps – ir norādījis, ka Ministru kabinets, izdodot attiecīgo rīkojumu, ir rīkojies atbilstoši likumam „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli", lai Satversmē noteikto pilnvaru ietvaros novērstu apdraudējumu, kas saistīts ar Covid-19 infekcijas izplatību (*Pleps J., Līce K., Meistere D. Vai Saeimas deputātiem un citu valsts konstitucionālo orgānu amatpersonām ir pienākums vakcinēties. Jurista Vārds, 02.11.2021., Nr. 44 (1206), 15.-21.lpp.*).

Vienlaikus jāpatur prātā, ka atbilstoši likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 10. panta pirmajā daļā noteiktajam Saeimas Prezidijs Ministru kabineta lēmumu par ārkārtējo situāciju vai par tādiem grozījumiem lēmumā par ārkārtējo situāciju, kuri nosaka papildu teritoriālos vai tiesību

ierobežojumus, kā arī par izsludinātās ārkārtējās situācijas pagarināšanu nekavējoties iekļauj Saeimas sēdes darba kārtībā. No publiski pieejamās informācijas izriet, ka Saeima 2021.gada 14.oktobra sēdē nolēmusi atbalstīt Ministru kabineta lēmumu izsludināt ārkārtējo situāciju no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, atbilstoši Ministru kabineta rīkojuma noteiktajam (*https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_lmp.nsf/0/E1ADEA9A00B2EA9BC225876E004601EB?OpenDocument*).

Tādējādi tiesai nav šaubu, ka Ministru kabinets ir kompetents izsludināt ārkārtējo situāciju.

[10] Kā norādīts Rīkojuma preambulā, tas izdots, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4.panta pirmās daļas 1.punkta „e" apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pantu, 5. panta pirmo daļu un 6.panta pirmās daļas 1.punktu un otro daļu, 7.panta 1.punktu un 8.pantu, Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otro daļu.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā ir skaidrots, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Minētā likuma 8.panta otrajā daļā ir noteikts, ka, izsludinot ārkārtējo situāciju, Ministru kabinetam papildus šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām ir tiesības noteikt konkrētajā ārkārtējā situācijā nepieciešamus pasākumus, kas valsts apdraudējuma un tā seku novēršanai vai pārvarēšanai paredzēti likumos, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci valsts apdraudējuma novēršanā vai pārvarēšanā.

Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrajā daļā noteikts, ka Ministru kabinets nosaka epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai. Savukārt saskaņā ar Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta pirmās daļas 3.punktu epidemioloģiskās drošības pasākumi aptver arī iedzīvotāju vakcināciju. Saskaņā ar Epidemioloģiskās drošības likuma 30.panta pirmo daļu Ministru kabinets ir pilnvarots noteikt infekcijas slimības, pret kurām iedzīvotāji ir obligāti vakcinējami, kā arī šīs vakcinācijas kārtību un vakcinējamo personu loku. Bet pandēmijas vai pandēmijas draudu gadījumā Epidemioloģiskās drošības likuma 30.panta trešajā daļā ir paredzētas Ministru kabineta tiesības noteikt papildu vakcināciju. Līdz ar to ir nepamatots pieteicēja arguments, ka Ministru kabinets ir rīkojies ārpus sava deleģējuma robežām.

[11] Attiecībā uz pieteicēja argumentu, ka Rīkojuma 5.3.apakšpunkts pieņemts kā politisks lēmums, tiesa norāda, ka Rīkojums pēc savas juridiskās dabas ietver gan politiskus aicinājumus, gan valsts pārvaldes iekšējus lēmumus, gan vispārīgos administratīvos aktus.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 1.panta trešajai daļai vispārīgais administratīvais akts saistoši rada tiesības un pienākumus tiem, uz kuriem tas ir attiecināms (*sal. sk. Liholaja V., Briede J., Laveniece-Straupmane N., Judins A., Ziemane I. Ārkārtējā situācija: juristu viedokļi par tiesisko regulējumu un tā piemērošanu. Jurista Vārds, 17.03.2020., Nr.11 (1121), 6.-11.lpp.*).

Savukārt politisks lēmums ir tāds izpildvarai un likumdevēja varai piederīgu amatpersonu vai iestāžu gribas izpaudums, kas pamatā tiek formulēts nevis tiesību, bet gan politiskās gribas, iekšējās pārliecības, uzticības un citu ar tiesību normu nereglamentētu kritēriju ietekmē (*sk. Briede J. Administratīvā procesa likuma 1.panta trešās daļas komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 42.lpp.*).

Rīkojuma 5.3.apakšpunkts, pamatojoties uz iepriekš šajā spriedumā aplūkotajām tiesību normām, atbilstoši Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrajā daļā noteiktajam saistoši rada pienākumu personām, uz kurām tas ir attiecināms, tostarp uz pieteicēju. Tādēļ Rīkojuma 5.3.apakšpunkts ir uzskatāms par vispārīgo administratīvo aktu, nevis politisku lēmumu, un ar Rīkojuma 5.3.apakšpunktu nav radīta jauna tiesību norma.

[12] Personas privāto dzīvi aizsargā Satversmes 96.pants, atbilstoši kuram ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Minētās tiesības ir ietvertas arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā. Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, personas fiziskā neaizskaramība, tostarp attiecībā uz medicīnisku manipulāciju veikšanu, ir daļa no „privātās dzīves" Konvencijas 8. panta izpratnē *(Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 15.janvāra lēmums lietā „Boffa un citi pret Sanmarīno" un 2013.gada 12.marta lēmumu lietā „Baytüre un citi pret Turciju").* Eiropas Cilvēktiesību tiesa arī atzinusi, ka vakcinācijas pienākums un šī pienākuma neizpildes sekas ir personu tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojums *(Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā „Vavrička un citi pret Čehiju" 258.-261.punkts).*

Savukārt Satversmes 106.pants noteic tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Vakcinēšanās vai pārslimošanas sertifikāta esība kā priekšnoteikums nodarbinātībai ir arī Satversmes 106.panta pirmajā teikumā garantēto pamattiesību ierobežojums.

Atbilstoši Rīkojuma 5.3.apakšpunktam valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021.gada 15.novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

Tātad Rīkojuma 5.3.apakšpunktā nav ietverts piespiedu pienākums vakcinēties vai iegūt pārslimošanas sertifikātu, bet noteikts ierobežojums attiecīgās institūcijas darbiniekam vai amatpersonai veikt savus darba pienākumus, ja personai nav vakcinēšanās vai pārslimošanas sertifikāta. Normā nav paredzēts pienākuma izpildi panākt piespiedu kārtā, līdz ar to pieteicējam ir tiesības izvēlēties, vai viņš vēlas vakcinēties. Ja izvēlas nevakcinēties, pieteicējam jārēķinās ar tiesiskajām sekām – ierobežojumu veikt darba pienākumus no 2021.gada 15.novembra.

No minētā izriet, ka Rīkojuma 5.3.apakšpunkts ierobežo pieteicēja Satversmes 96. un 116.pantā reglamentētās tiesības.

Saskaņā ar Satversmes 116.pantu Satversmes 96.pantā un 106.pantā noteiktās tiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Izšķirošs ir tas, vai konkrētajā gadījumā šādi Satversmē garantēto tiesību ierobežojumi ir attaisnojami, proti, tie ir noteikti ar likumu, tiem ir leģitīms mērķis un tie ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā.

[13] Atbilstoši likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 19. panta otrajai daļai ārkārtējās situācijas laikā pieņemtajiem pārvaldes lēmumiem, kas nosaka ierobežojumus un papildu pienākumus, jābūt ar leģitīmu mērķi, samērīgiem, nediskriminējošiem, pamatotiem un nepieciešamiem katrā konkrētajā valsts apdraudējuma gadījumā.

Saskaņā ar Satversmes tiesas izmantoto pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes testu, izvērtējot, vai pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, noskaidrojams: 1) vai pamattiesību ierobežojums noteikts ar likumu; 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis; 3) vai ierobežojums atbilst samērīguma principam jeb vai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi ar ierobežojuma leģitīmo mērķi.

Ievērojot norādīto, tiesai jāizvērtē, vai Rīkojuma 5.3.apakšpunktam ir leģitīms mērķis, un vai tas ir samērīgs.

[14] Vērtējot, vai pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis, noskaidrojams, vai tā pamatā ir apstākļi un argumenti, kādēļ tas vajadzīgs, proti, vai ierobežojums ticis noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9.punkts*).

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" mērķis ir nodrošināt nacionālo drošību valsts apdraudējuma gadījumā (likuma 1.pants). Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība (likuma 4.panta otrā daļa). Rīkojuma mērķis

ir apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazināt novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību (rīkojuma ievads).

Tiesību akta projekta „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" sākotnējās ietekmes *(ex-ante)* novērtējuma ziņojumā (anotācijā) ietvertā informācija norāda uz ļoti būtisku nepieciešamību sasniegt Rīkojuma mērķi. Proti, tajā norādītie dati liecina par strauju Covid-19 infekcijas izplatības pieaugumu, kā rezultātā ir nepieciešams pastiprināt epidemioloģiskās kontroles pasākumus, tādējādi mazinot inficēšanās biežumu un pārslodzi ārstniecības iestādēm. Lemjot par epidemioloģiskās kontroles pasākumu pastiprināšanu, ir ņemts vērā Covid-19 infekcijas reproduktivitātes koeficients, no kā secināts, ka iepriekš ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi nav pietiekami, lai novērstu strauju infekcijas tālāko izplatību, kam sekas būs straujš pacientu ar smagu slimības gaitu pieaugums slimnīcās un straujš nāves gadījumu pieaugums. Prognozēts, ka, vadoties no esošās situācijas, ja tiek paredzēti pasākumi, kas par 50% mazina cilvēku, kas nav vakcinēti, kontaktēšanos un par 20% mazina kontaktēšanos vakcinētu cilvēku vidū, papildus paredzot pasākumus vakcinācijas veicināšanai, var tikt panākta Covid-19 straujās izplatības apturēšana un ar to saistītās pārslodzes veselības sektoram un nāves gadījumu pieauguma apturēšana novembra vidū.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka vakcinācijas pienākums ir nacionālo iestāžu atbilde uz neatliekamu sociālo vajadzību aizsargāt personu un sabiedrības veselību pret attiecīgajām slimībām *(Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā „Vavrička un citi pret Čehijas Republiku" 284.punkts).*

Skaidrojums tam, kādēļ ierobežojums attiecināms uz pieteicēju, ir sniegts tiesību akta projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2021. gada 28. septembra noteikumos Nr. 662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes *(ex-ante)* novērtējuma ziņojumā (anotācijā) *(https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/03719be2-3585-4b91-b2d4-f7f840e08b3e).* Atbilstoši minētajā dokumentā norādītajam darbiniekiem, atrodoties darba vietā, ir augsts risks inficēties no kolēģiem, klientiem, apmeklētājiem. Tāpat viņiem ir augsts risks inficēties, dodoties uz darbu ar sabiedrisko transportu. Tādēļ visiem klātienē strādājošajiem darbiniekiem ir nepieciešams vakcinēties, lai pasargātu sevi no ilgstošas darbnespējas un iespējas izplatīt infekciju tālāk – kolēģiem, kā arī ārpus darba lokā. Savukārt attiecībā uz valsts pārvaldes darbiniekiem papildus jāņem vērā, ka valsts pārvaldē ir ierobežots darbinieku resurss, tādēļ ikviena darbinieka ilgstoša slimošana ietekmē valsts pārvaldei noteikto funkciju izpildi. Lai varētu aizvietot kolēģus, kā arī būt gataviem strādāt krīzes situācijās, visiem valsts pārvaldes darbiniekiem jābūt vakcinētiem, lai arī ikdienā daļai ir iespēja strādāt attālināti.

No minētā izriet, ka ierobežojuma mērķis ir veicināt darbinieku (amatpersonu) vakcināciju, lai nodrošinātu pēc iespējas drošus darba apstākļus. Jo darba apstākļi būs drošāki, jo mazāk personu saslims, tādējādi tiks veicināts gan mērķis apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi, gan mērķis nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka ierobežojumam ir leģitīms mērķis – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību. Šis mērķis atbilst gan Satversmes 116.pantā, gan 1997.gada 4.aprīļa Konvencijas par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu 26.pantā ietvertajiem mērķiem, kuru sasniegšanai pamattiesības var tikt ierobežotas.

[15] Vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam (*Satversmes tiesas 2007.gada 16.maija sprieduma lietā Nr. 2006-42-01 11.punkts un 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 25.punkts*).

[16] Tiesa konstatē, ka Ministru kabineta sniegtajā paskaidrojumā ir plaši pamatota izraudzīto līdzekļu piemērotība leģitīmā mērķa sasniegšanai, ko tiesa neatkārtos.

[16.1] Pieņemot Rīkojumu, bija aktuāls vīrusa Delta variants, attiecībā uz kuru vakcīnu efektivitāte bija pietiekami pierādīta. Piemēram, 2021.gada 7.oktobrī publicētajā Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojumā (40.nedēļa) *(https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploa ds/attachment_data/file/1023849/Vaccine_surveillance_report_-_week_40.pdf)* norādīts, ka divu vakcīnu devu aizsardzības efektivitāte pret simptomātisku Covid-19 Delta varianta infekciju AstraZeneca AB vakcīnai "Vaxzevria" ir 65–70%, bet BioNTech Manufacturing GmbH vakcīnai "Comirnaty" un Moderna Biotech Spain, S.L. vakcīnai "Spikevax" ir 80–95%. Visu trīs vakcīnu efektivitāte pret hospitalizāciju arī Delta varianta gadījumā ir virs 90%. Tas pats attiecas uz mirstību. Par vakcīnu efektivitāti pret pārnesi vairākos pētījumos ir pierādīta vakcīnu efektivitāte, aizsargājot pret inficēšanos. Transmisija tiek samazināta arī tad, ja vakcinēta persona tomēr ir inficējusies, jo ir samazināts vīrusa izplatības ilgums un pakāpe. Vakcinēto indeksa (pētāmo) gadījumu kontaktpersonām bija par aptuveni 65–80% mazāka iespēja, ka tests būs pozitīvs saistībā ar Alfa variantu, un par 35–65% samazināta iespējamība, ka tests būs pozitīvs situācijā ar Delta variantu, salīdzinot ar nevakcinēto indeksa gadījumu.

Lai arī pētījumos (piemēram, Community transmission and viral load kinetics of the SARS-CoV-2 delta (B.1.617.2) variant in vaccinated and unvaccinated individuals in the UK: a prospective, longitudinal, cohort study // The Lancet Infectious Diseases, pieejams *https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(21)00648-4/fulltext*) secināts, ka arī vakcinētās personas var nodot vīrusu tālāk, zinātniskajā literatūrā norādītais kopumā tomēr apliecināja, ka vakcinācija samazina infekcijas izplatību, kā arī hospitalizācijas un nāves risku, tādējādi aizsargājot gan personu pašu, gan tās līdzcilvēkus.

Līdz ar to vakcinācija ir ārkārtīgi būtisks profilakses pasākums jebkuras vakcīnregulējamas infekcijas slimības izplatības un transmisijas apturēšanai.

[14.2] Vērtējot šajā lietā apstrīdētā ierobežojuma piemērotību attiecīgā mērķa sasniegšanai, vispirms jāuzsver, ka pasaule atradās situācijā, ar kuru tā nav saskārusies pēdējos simts gadus. Pandēmija bija globāls izaicinājums, kas bija jārisina nekavējoties, pat ja zinātne atsevišķos gadījumos vēl nespēja sniegt absolūti pārliecinošas atbildes uz sarežģītiem jautājumiem un ekspertu viedoklis laika gaitā, balstoties uz jauniegūtiem pierādījumiem un no tiem izrietošiem secinājumiem, ir mainījies. Valsts pienākums ir aizsargāt Satversmē nostiprinātās pamattiesības. Pandēmijas kontekstā tās ir tiesības uz dzīvību (Satversmes 93.pants) un veselības aizsardzību (Satversmes 111.pants). Izvēloties noteiktu šo tiesību aizsardzības stratēģiju, ir sagaidāms, ka valsts ņems vērā aktuālās zinātnes atziņas un ekspertu viedokli, nevis pakļausies bieži vien iracionālu apsvērumu vadītam sabiedrības spiedienam.

Ministru kabinets savos paskaidrojumos atsaucas uz Slimību profilakses un kontroles centra sniegto informāciju par saslimstības rādītājiem, vakcinācijas efektivitāti (ietekmi uz risku saslimt ar Covid-19 smagā formā, hospitalizācijas un letāla iznākuma risku, infekcijas pārneses iespēju uz vakcinētām un nevakcinētām personām). Šī informācija balstīta statistikas datu analīzē, ekspertu viedokļos un zinātnes atziņās, nepārprotami apliecina arī vakcinēšanās piemērotību Covid-19 infekcijas izplatības samazināšanai, sevišķi šo aktualitāti Rīkojuma izdošanas brīdī, kad Latvijā un visā pasaulē izplatījās lipīgais Covid-19 vīrusa Delta variants.

Tādējādi tiesa atzīst, ka Slimību profilakses un kontroles centra sniegtie dati pietiekami apliecināja to, ka Rīkojuma izdošanas brīdī, ņemot vērā, ka

tobrīd izplatījās vīrusa Delta paveids (par Omikrona paveidu vēl tobrīd informācijas nebija), un kad vēl nebija lielas vakcinācijas aptveres Latvijā, kā arī personu, kas izslimojušas Covid-19 vīrusu, skaits vēl nebija sasniedzis tādu apmēru, kāds tas ir pašreiz, ka vakcinēšanās bija piemērotākais veids, lai apkarotu Covid-19 vīrusa izplatīšanos.

Atbilstoši Ministru kabineta 2012.gada 3.aprīļa noteikumu Nr.241 "Slimību profilakses un kontroles centra nolikums" 3.punktam Slimību profilakses un kontroles centram ir noteiktas vairākas funkcijas, tajā skaitā, izstrādāt uz zinātniskiem pierādījumiem balstītus un labākajai starptautiskajai praksei atbilstošus priekšlikumus veselības aprūpes un sabiedrības veselības politikas veidošanai un sniegt priekšlikumus par šīs politikas prioritātēm, organizēt infekcijas slimību profilakses un izplatības ierobežošanas pasākumus, tai skaitā pasākumus iedzīvotāju grupās, kas pakļautas paaugstinātam infekciju riskam vai piederīgas īpašām riska grupām.

Tātad Slimību profilakses un kontroles centrs savas funkcijas veic ne tikai, pamatojoties uz iestādē strādājošo speciālistu zināšanām, bet arī uz zinātniskiem, starptautiskajā praksē atbilstošiem pierādījumiem. Tādējādi tiesai nav pamata atzīt, ka, pieņemot Rīkojumu, Slimību profilakses un kontroles centra sniegto viedokli būtu pamats apšaubīt.

[14.3] Tā kā Rīkojumam bija ilgstoša iedarbība, jāņem vērā, ka Rīkojuma spēkā esības laikā sāka izplatīties vīrusa Omikrona variants.

No Ministru kabineta 2022.gada 6.janvāra ārkārtas sēdes darba kārtības (pieejams *https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/cabinet_ministers/a2841529-b12a-48ae-9f30- a22940e25af*) ir redzams, ka tajā ir uzklausīta informācija par epidemioloģiskās drošības situāciju. No prezentācijas, kurā ietverta atsauce uz zinātnisko literatūru, izrietēja, ka vakcinācijas efektivitāte pret simptomātisku slimību ar Omikrona variantu ir ievērojami zemāka nekā salīdzinājumā ar Delta variantu un strauji samazinās laika gaitā. Tomēr aizsardzība pret hospitalizāciju ir daudz lielāka nekā pret simptomātisku slimību, jo īpaši pēc balstvakcinācijas, kad vakcinācijas efektivitāte pret hospitalizāciju ir tuvu 90%. Tādējādi, mainoties faktiskajiem apstākļiem, Ministru kabinets ir pārvērtējis izvēlētā līdzekļa piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai, vakcināciju joprojām atzīstot par pietiekami efektīvu līdzekli. Šāds secinājums saskan arī ar lietas izskatīšanas brīdī aktuālajām zinātnes atziņām. Proti, 2022.gada 17.martā publicētajā Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojumā (11.nedēļa) norādītais liecina, ka pret vīrusa Omikrona variantu pirmos trīs mēnešus vakcīnu divu devu aizsardzība attiecībā uz simptomātisku saslimšanu ir 25–70%, savukārt pret hospitalizāciju tā ir 65–85% (pieejams *https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1061532/Vaccine_surveillance_report_-_week_11.pdf*).

Nozīme ir arī tam, ka Ministru kabineta sēdē, kurā tika lemts par ārkārtējās situācijas pagarināšanu līdz 2022.gada 28.februārim, tika prezentētas Omikrona saslimstības un hospitalizācijas prognozes janvārī–februārī (pieejams *https://www.youtube.com/watch?v=YT4AhMmlayE&list=PLxxK65h4EFyfkjleZFt6jWxJ6etHK3CgV&index=11 (35:52-50:45)*), kas norādīja uz būtisku saslimstības un hospitalizācijas pieaugumu. Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-1 "Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojumā Nr.720 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) (pieejams *https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/23705b15-16a8-47cfa246-f3d8586b2af0*) ir vērsta uzmanība uz vīrusa Omikrona varianta izplatības sākšanos un vakcīnu efektivitātes mazināšanos, vienlaikus secinot, ka zibensveidīgas infekcijas izplatības novēršanai ir jāturpina jau ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi, un nav pieļaujama to atcelšana.

Tādējādi, sākoties Omikrona varianta izplatībai, ir pārvērtēta ne vien izvēlētā līdzekļa piemērotība, bet arī nepieciešamība. Tā kā vakcinēšanos rekomendē un atzīst par efektīvu līdzekli starptautiskās veselības organizācijas, vietējie veselības nozarē strādājošie speciālisti, tad nav pamata apšaubīt izvēlēto epidemioloģiskās drošības nodrošināšanas pasākumu.

Tāpat tiesa ņem vērā, ka Ministru kabinets, apsverot esošo situāciju un tās attīstības prognozes pēc ārkārtējās situācijas beigām, saskatīja iespēju iepriekš noteiktos ierobežojumus atvieglot. Proti, Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-436 "Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācija) (pieejama *https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/b59bf4f1-5c0a-4af5-be5f-96c101965608*) ir skaidrots, ka attiecībā uz darba pienākumu veikšanu no 1.marta tiek atcelts pienākums veikt darba pienākumus tikai ar derīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, bet, vadoties no Covid-19 izplatības tendencēm un vakcinācijas efektivitātes, tiek saglabāts nosacījums darba pienākumus klātienē veikt ar vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu atsevišķās jomās.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. Šāds pienākums ir vienlīdz attiecināms arī uz Ministru kabinetu (*Satversmes tiesas 2015.gada 8.decembra sprieduma lietā Nr.2015-07-03 19.punkts*). Proti, ikvienai institūcijai, kas izdod normatīvos aktus, ir pienākums periodiski pārskatīt tās noteikto tiesisko regulējumu, lai izvērtētu tā nepieciešamību atbilstoši faktisko un tiesisko apstākļu izmaiņām, kuras tiesību normas pieņemšanas brīdī var būt grūti vai pat neiespējami prognozēt (*sal. Satversmes tiesas 2012 gada 2.maija sprieduma lietā Nr.2011-17-03 14.2.punkts)*. Tādējādi tiek nodrošināta tiesiskā regulējuma atbilstība faktiski pastāvošajām sabiedrības vajadzībām.

Apkopojot minēto, Ministru kabinets ir ņēmis vērā aktuālo situāciju un zinātnes atziņas, ierobežojumus atvieglojot tiklīdz tas ir bijis iespējams.

[15] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 4.punktam iestāde lemj par administratīvā akta atbilstību, salīdzinot privātpersonas tiesību aizskārumu un sabiedrības interešu ieguvumu un ņemot vērā, ka privātpersonas tiesību būtisku ierobežošanu var attaisnot tikai ievērojams sabiedrības ieguvums.

Izskatāmajā lietā, no vienas puses, ir salīdzināmas pieteicēja tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kas iekļauj tiesības uz pašnoteikšanos lemt par savu ķermeni, un pakārtoti tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, un, no otras puses, ar Rīkojumu noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu aptvertās tiesības un intereses, proti, sabiedrības drošība un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība.

Tiesa atzīst, ka pieteicējam uzliktais ierobežojums – pienākums vakcinēties, lai turpinātu darbu, – ir pretnostatāms visas sabiedrības ieguvumam – Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanai, veselības aprūpes sistēmas pārslodzes novēršanai un valsts pārvaldes funkciju nepārtrauktības nodrošināšanai. Ar leģitīmo mērķi aizsargātās tiesības un intereses ir būtiskas plašākam personu lokam (t.i., visas sabiedrības interesēs ir mazināt saslimšanu, tajā skaitā smagu saslimšanu, ar Covid-19, mazināt novēršamo mirstību, novērst veselības aprūpes sistēmas pārslodzi, nodrošināt valsts un pašvaldības iestāžu sniegto pakalpojumu nepārtrauktību), savukārt ar Rīkojumu noteiktais pienākums skar šaurāku personu loku. Ir būtiski, ka nekontrolēta Covid-19 izplatība varēja izraisīt veselības nozares pārslodzi un apdraudēt veselības aprūpes un ārstniecības pakalpojumu nepārtrauktību, kas ir svarīga visas sabiedrības labklājībai, jo no pienācīgas veselības aprūpes sistēmas funkcionēšanas ir atkarīga visu iedzīvotāju iespēja saņemt veselības aprūpi un tādējādi īstenot savas tiesības uz veselības aizsardzību ne vien saslimstot ar Covid-19, bet arī citu veselības traucējumu gadījumā.

Nav noliedzams, ka vīrusa nekontrolētas izplatības apstākļos inficējas arī vakcinētie, bet, lielākoties, viņi ir pasargāti no smagas slimības gaitas un Covid-19 izraisītas nāves.

Ierobežojuma mērķis nebija atstādināt personas no darba pienākumu veikšanas, bet gan nodrošināt pēc iespējas drošus darba apstākļus, ja ir nepieciešams ierasties darba vietā un nav iespējams pilnībā veikt darba pienākumus attālināti.

Pieteicējs nav norādījis uz īpašiem apstākļiem, kuru rezultātā tiktu apdraudēta viņa veselība, nav iesniedzis pierādījumus (medicīnisku dokumentāciju), kas apliecinātu objektīvus ar veselību saistītus iemeslus, lai atliktu vai neveiktu vakcināciju.

Vērā ņemams, ka vakcinēšanās pienākums nav absolūts, proti, pastāv izņēmums attiecībā uz personām, kuras ir pārslimojušas vai kurām ir kontrindikācijas vakcinācijai. Tiesību normas arī paredz mehānismu kompensācijas saņemšanai par iespējamu veselībai nodarītu kaitējumu vakcinācijas rezultātā. Pirmkārt, noteikumu Nr.662 216.punktā noteikts, ka visus izdevumus, kas saistīti ar Covid-19 vakcināciju, tās organizēšanu, pārraudzību un kontroli, vakcīnu iegādi, medicīniskās dokumentācijas noformēšanu, vakcīnu ievadīšanu, kā arī ar vakcinācijas izraisīto komplikāciju (blakusparādību) ārstēšanu, finansē no valsts pamatbudžeta. Otrkārt, Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 49.[7] panta pirmajā daļā *(lietas izskatīšanas brīdī spēkā esošajā redakcijā)* ir noteikts, ka Ministru kabinets atbilstoši Ārstniecības riska fonda atlīdzības izmaksas principiem un apmēriem nosaka kompensācijas piešķiršanas un izmaksas kārtību, ja vakcinācijas pret Covid-19 infekciju izraisīto blakusparādību dēļ nodarīts smags vai vidēji smags kaitējums pacienta veselībai vai dzīvībai, kā arī kārtību, kādā atlīdzina ar ārstniecību saistītos izdevumus, ja tā bijusi nepieciešama, lai novērstu vai mazinātu nodarītā smagā vai vidēji smagā kaitējuma sekas.

Tāpat saskaņā ar žurnālā "The Lancet Microbe" publicētajā rakstā The durability of immunity against reinfection by SARS – CoV-2: a comparative evolutionary study sniegto informāciju nevakcinētām personām ir ļoti iespējama atkārtota inficēšanās ar SARS-CoV-2 vīrusu, kas izraisa saslimšanu ar Covid-19. Spēcīga aizsardzība pēc dabiskas infekcijas ir īslaicīga, tādēļ atkārtota inficēšanās var notikt pat trīs mēnešu laikā. Tas ir saistīts arī ar to, ka rodas jauni SARS-CoV-2 varianti. Ilgtermiņā pandēmijas atrisinājumu, slimības un mirstības riska mazināšanu nevar panākt bez vakcinācijas tikai ar dabisko imunitāti, kas iegūta pārslimošanas rezultātā. Paļaušanās uz imunitāti, kas veidojas pārslimošanas rezultātā, bez plaši noritošas vakcinācijas apdraud miljoniem cilvēku dzīvību, radot lielu reinfekcijas, saslimstības un nāves gadījumu skaitu pasaulē. Šāda informācija izriet no nesen žurnālā "The Lancet Microbe" publicētā raksta The durability of immunity against reinfection by SARS-CoV-2: a comparative evolutionary study (pieejams *https://www.thelancet.com/journals/lanmic/article/PIIS2666-5247(21)00219-6/fulltext*). Tieši tāpēc arī cilvēkiem, kuri ir pārslimojuši Covid-19, tiek rekomendēts vakcinēties. Vakcinācija ātrāk mazina SARS-CoV-2 vīrusa iespējas veidot jaunas un bīstamas mutācijas, jo tās var rasties tikai tad, ja vīrusam izdodas iekļūt cilvēka šūnās un pavairoties.

Jāņem vērā, ka pandēmija ir globāls izaicinājums, kas jārisina nekavējoties, pat ja zinātne atsevišķos gadījumos vēl nespēj sniegt absolūti pārliecinošas atbildes uz sarežģītiem jautājumiem un ekspertu viedoklis laika gaitā, balstoties uz jauniegūtiem pierādījumiem, ir mainījies. Valsts pienākums ir aizsargāt ikviena dzīvību un veselību. Slimību profilakses un kontroles centra sniegtā informācija par saslimstības rādītājiem, vakcinācijas efektivitāti (ietekmi uz risku saslimt ar Covid-19 smagā formā, hospitalizācijas un letāla iznākuma risku, infekcijas pārneses iespēju), kas balstīta statistikas datu analīzē, ekspertu viedokļos un zinātnes atziņās, apliecināja vakcinēšanās piemērotību Covid-19 infekcijas izplatības samazināšanai rīkojuma pieņemšanas brīdī.

Pamattiesības garantē personas brīvību, taču šo brīvību valstij jāgarantē ekskluzīvi nevis vienai konkrētai personai, bet visām personām vienlaikus. Šā iemesla dēļ vienas personas pamattiesības ierobežo citas personas pamattiesības. Līdz ar to pamattiesību ierobežošana ir loģiska nepieciešamība demokrātiskā tiesiskā valstī, lai nodrošinātu pēc iespējas efektīvu šo pamattiesību īstenošanu un ikvienas personas brīvību un drošību (*sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 740.lpp.*).

Turklāt pamattiesību īstenošanā nozīmīga loma ir pašas personas vērtību sistēmai un sociālajai pašregulācijai. Visupirms pamattiesību ierobežošanu attiecībā uz sevi veic pati persona, noteicot savu rīcību attiecībā pret citām personām vai sabiedrību kopumā. Demokrātiskas tiesiskas valsts funkcionēšanas priekšnoteikums ir katras atsevišķas personas spēja pašierobežot savu egoistisko brīvību un rīkoties atbildīgi (sk. *turpat, 741.lpp.*).

Pat Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29.pants noteic, ka katram cilvēkam ir pienākumi pret sabiedrību, un, īstenojot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai tiem ierobežojumiem, kas noteikti likumā un kuru vienīgais mērķis ir pienācīgi atzīt un cienīt citu cilvēku tiesības un brīvības, kā arī apmierināt morāles, sabiedriskās kārtības un vispārējas labklājības taisnīgās prasības demokrātiskā sabiedrībā.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka konkrēto tiesību (tiesības uz nodarbinātību un darba samaksu) ierobežojums atbilst Satversmes 116.pantā ietvertajam mērķim, kuru sasniegšanai pamattiesības var tikt ierobežotas.

Apkopojot minēto, tiesa secina, ka labums, ko iegūst sabiedrība no šāda ierobežojuma, Rīkojuma izdošanas laikā bija lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

[16] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 3.punktam iestāde lemj par administratīvā akta vajadzību, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses.

Kā norādīts juridiskajā literatūrā, ja tiek secināts, ka attiecīgo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt ar citu – mazāk ierobežojošu vai mazāk resursus patērējošu līdzekli – attiecīgais līdzeklis ir jānomaina (*Briede J., Levits E. Administratīvā procesa likuma 66. panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 645. lpp.*).

Satversmes tiesas 2022.gada 10.marta spriedumā sniegta norāde nefarmaceitiskiem pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanā, proti, „Nefarmaceitiskie pasākumi – sociālā distancēšanās, pulcēšanās ierobežojumi, pienākums valkāt sejas masku, roku mazgāšana, virsmu dezinfekcija – ir zinātnē vispāratzīti efektīvi līdzekļi, lai ierobežotu tādu vīrusu izplatību, kuri izplatās ar elpceļu pilieniem, tai skaitā arī SARS-CoV-2 izplatību. Šādu pasākumu efektivitāte bija atzīta jau pirms Covid-19 pandēmijas (sk., piemēram, *Pasaules Veselības organizācijas 2019.gada 19.septembra publikāciju „Non-pharmoceutical public health measures for mitigating the risk and impact of epidemic and pandemic influenza"*. Pieejama: *www.who.int*). Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs rekomendēja izmantot nefarmaceitiskos pasākumus arī Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai, uzsverot, ka, izņemot vakcināciju, nefarmaceitiskie pasākumi ir efektīvākais līdzeklis infekcijas izplatības ierobežošanai (sk. *Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra 2020.gada 24.septembra publikāciju „Guidelines for the implementation of nonpharmaceutical interventions against COVID-19"*. Pieejama: *www.ecdc.europa.eu*). No zinātniskajām publikācijām, kurās aprakstīti pētījumi par nefarmaceitisko pasākumu efektivitāti SARS-CoV-2 izplatības ierobežošanā, izriet atšķirīgi secinājumi par to, cik augsta ir konkrētu nefarmaceitisko pasākumu efektivitāte. Šīs atšķirības ir iespējams izskaidrot ar pētījumiem izraudzīto metodoloģiju, zinātniekiem pieejamo un izmantoto datu izlasi, kā arī attiecīgo valstu individuālajiem faktoriem, kurus grūti iekļaut efektivitātes novērtējumā, piemēram, ar demogrāfisko stāvokli valstī, konkrēto nefarmaceitisko pasākumu regulējuma niansēm un vairāku nefarmaceitisko līdzekļu vienlaicīgu piemērošanu un ieviešanas secību. Tomēr no zinātniskajiem pētījumiem izriet nepārprotams secinājums, ka nefarmaceitiskie pasākumi, it sevišķi tādi pasākumi, kuru rezultātā cilvēki vispār nevar pulcēties konkrētās augstas cilvēku koncentrācijas vietās, proti, skolu, universitāšu, darbavietu, tirdzniecības vietu slēgšana, ļauj būtiski samazināt vīrusa SARSCoV-2 izplatību (sk., piemēram: *Brauner J. M., Mindermann S. et al. Inferring the effectiveness of government interventions against COVID-19*. Pieejams: *www.science.org*; *Hunter P. R., ColónGonzalez F. J. et al. Impact of nonpharmaceutical interventions against COVID19 in Europe in 2020: a quasiexperimental non-equivalent group and time series design study*. Pieejams: *www.ncbi.nlm.nih.gov*; *Sharma M., Mindermann S. et al. Understanding the effectiveness of government interventions against the resurgence of COVID-19 in Europe*. Pieejams: *www.nature.com*)" (sk.

Satversmes tiesas 2022.gada 10.marta sprieduma lietā Nr.2021-24-03 24.3.punktu).

Rīkojuma 5.3.apakšpunkts noteica prasību vakcinēties, bet rīkojuma 5.1.1.apakšpunkts paredzēja attālināta darba iespējas, ja darba specifika to pieļauj. Tādējādi ir apsverams, vai attālināta darba iespējas bez prasības vakcinēties ir tikpat efektīvs līdzeklis svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšanai.

Izpildvaras funkcijas ir nodrošināmas nepārtraukti un pēc iespējas visefektīvākajā veidā. Valsts pārvaldei ir jābūt efektīvai gan no organizācijas, gan funkciju veikšanas viedokļa. Tas nozīmē arī cilvēkresursu efektīvu izmantošanu (sk. *Senāta 2020.gada 17.marta sprieduma lietā Nr.A420224317 18.punktu*).

Minētais bija īpaši aktuāls ārkārtējās situācijas laikā, kad Covid-19 infekcijas Deltas varianta lipīguma dēļ vienlaikus inficējās ļoti liels skaits cilvēku. Šādā situācijā varēja rasties pēkšņa nepieciešamība darbiniekam, kas savus ikdienas pienākumus var veikt pat pilnībā attālināti, aizvietot prombūtnē esošu darbinieku, kura pienākumus pilnībā attālināti veikt nebija iespējams. Tādējādi darbiniekam bija jābūt gatavam jebkurā brīdī savus pienākumus veikt klātienē un nebija pamata paļauties uz iespēju visu ārkārtējās situācijas laiku strādāt tikai attālināti.

Rīkojuma izdošanas brīdī situācija pasliktinājās un prognozes liecināja, ka saslimušo skaits pieaugs vēl. Tāpat laika periodā no 2021.gada 21.oktobra līdz 14.novembrim visā Latvijā bija noteikta mājsēde, lai maksimāli ierobežotu klātienes kontaktus.

Tiesas vērtējumā situācijās, kas prasa valsts un pašvaldību institūciju kopīgu iesaisti krīzes atrisināšanā, jebkuram darbiniekam, kura alga ir atkarīga no valsts un pašvaldības budžeta līdzekļiem, ir jālīdzdarbojas krīzes novēršanā. Ar Rīkojuma 5.3.apakšpunktā ietverto prasību tiek nodrošināts, ka ikviena persona, kura saņem algu no valsts un pašvaldības budžeta līdzekļiem, līdzdarbojas ar Covid-19 infekcijas izplatību saistītās krīzes novēršanā, gan palīdzot samazināt sabiedrībā valdošās šaubas par vakcīnu drošumu, gan samazinot risku noslogot veselības aprūpes sistēmu smagas saslimšanas gadījumā.

Prof. Ph.D. (Cantab.) Ineta Ziemele juridiskajā literatūrā ir izteikusi viedokli, ka burtiska un no konteksta un sistēmas atrauta 5.3.apakšpunkta interpretācija var atsevišķos izņēmuma gadījumos novest pie valsts funkciju īstenošanas traucējuma, ja amatpersona nevar pildīt amata pienākumus un citas iespējas nav izsvērtas, bet šī amatpersona (darbinieks) konkrētās funkcijas veikšanai ir nepieciešama, un tad var rasties šī punkta satversmības jautājumi. Rīkojuma mērķis nebija veidot regulējumu, kas traucētu valsts funkciju īstenošanu. Šāds rezultāts, piemērojot 5.3.apakšpunktu, novestu līdz absurdam un būtu pretrunā Rīkojuma mērķim (*Gailīte D., Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupa, Bordāns J., Vilsone D., Ziemele I., Kronbergs R., Priekulis J., Balodis R., Kārkliņa A., Pumpiņš J., Tiesībsarga birojs, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība Rīkojums par ārkārtējās situācijas izsludināšanu: atsevišķu, ar vakcinācijas pienākumu saistītu normu izpratne. Jurista Vārds, 19.10.2021., Nr. 42 (1204), 5.-23. lpp.*).

Kā tiesas sēdē paskaidroja pieteicējs, viņš strādā par /amats/ /darba devējs/, novērš bojājumus, lai arī ar cilvēkiem kontakta nav, attālināti darba pienākumus veikt nevar (*lietas 81.lapa, 42`03" – 42`43"*).

No minētā secināms, ka pieteicēja darba specifika nepieļauj veikt darba pienākumus attālināti, kas savukārt nozīmē, ka ir jāierodas darba vietā darba pienākumu veikšanai.

[17] Attiecībā uz iebildi, ka pieteicējam netika dota iespēja uzrādīt veiktu antivielu testu darba pienākumu veikšanai, tiesa norāda.

Ar antivielu jeb seroloģiskajiem testiem vērtē antivielu veidošanu pret vienu vai diviem vīrusa proteīniem ? pret pīķa proteīnu (jeb S proteīnu) vai nukleokapsīdu. Pozitīvs antivielu testa rezultāts var būt pierādījums pagātnē pārslimotai infekcijai, taču nesniedz nekādu norādi par infekcijas norises laiku, kā arī tas nevar izslēgt šobrīd esošu infekciju. Pēc antivielu klātbūtnes nav iespējams spriest, kad cilvēks ir pārslimojis Covid-19, tādējādi tas neatbilst konceptam par pozitīva testa derīguma termiņu (180 dienas). Savukārt Covid-19 vakcīnas cilvēka organismā stimulē gan antivielu veidošanos, gan šūnu imunitāti, kurā iesaistītas tādas šūnas kā citotoksiskie T limfocīti jeb galētājšūnas un līdzētājšūnas, un abi šie imunitātes pamata mehānismi ir vienlīdz nozīmīgi kopējai aizsardzībai pret saslimšanu ar Covid-19. Iespējams, ka nākotnē, ja tiks iegūti pietiekami zinātniski pierādījumi par pārslimošanas sertifikāta izsniegšanu, pamatojoties uz antivielu testiem, attiecīgajām personām tiks izsniegts Covid-19 pārslimošanas sertifikāts.

Līdzīga informācijas ir norādīta arī Eiropas Komisijas mājaslapā, proti, Eiropas Savienības regulējumā par digitālo Covid sertifikātu noteikts, ka pārslimošanas sertifikātus drīkst izsniegt tikai pēc pozitīva nukleīnskābes amplifikācijas testa (NAAT), jo pašreizējais zinātnes atziņu līmenis neļauj izsniegt pārslimošanas sertifikātus, pamatojoties uz antivielu testiem. Proti, pats antivielu pastāvēšanas fakts un to daudzums nevar tikt interpretēts kā tieša norāde uz aizsargājošu imunitāti, un nepastāv dažādu antivielu testu salīdzinājums un kritēriji Eiropas Savienības mērogā. Tāpat arī vēl nav zināms, vai antivielas, ko var atklāt ar pašlaik izmantotajiem komerciālajiem testiem, aizsargātu no inficēšanās ar jauniem SARS-CoV-2 variantiem. Ir ļoti daudz antivielu testu, un ir ārkārtīgi grūti salīdzināt to rezultātus (sk. *https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/movement-and-residence/eu-digital-covid-certificate-vaccinations-and-travel-restrictions_en).*

[18] Pieteicējs atsaucas uz Austrālijas, Ukrainas, Itālijas, Igaunijas tiesu praksi, kur atzīts, ka atbrīvošana no darba uzdevumu pildīšanas vakcinācijas neesamības dēļ ir prettiesiska un antikonstitucionāla.

No interneta vietnēs pieejamās informācijas tiesa nevar pārliecināties par minēto nolēmumu spēkā stāšanos un tajos atspoguļoto faktisko apstākļu un strīdus jautājumu aspektu. Ar jēdzienu „judikatūra" apzīmē tikai spēkā stājušos un par „labiem un pareiziem" atzītu tiesu nolēmumu kopumu (tiesu prakses daļu), kas ietver abstrakta rakstura juridiskas atziņas, ko tiesa konkrētajā gadījumā var izmantot argumentācijā, lai pamatotu savu lēmumu (*Levits E. Atklājot rubriku „Aktuālās judikatūras apskats"//Likums un Tiesības, 2005, Nr.1, 27.lpp*).

Līdz ar to tiesa šajā lietā nevar atsaukties uz pieteicēja norādīto tiesu praksi, jo tā nav nodibināta ar spēkā stājušos tiesas spriedumu.

[19] Ņemot vērā minēto, tiesa secina, ka Rīkojuma 5.2 un 5.3.apakšpunktā noteiktais pienākums vakcinēties ir noteikts saskaņā ar likumu, tam ir leģitīms mērķis – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, un tas ir samērīgs. Proti, likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti un nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, kā arī šo mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tiesa atzīst, ka labums, ko iegūst sabiedrība, nosakot vakcinēšanās pienākumu, ir lielāks par personas tiesībām nodarīto zaudējumu.

Ievērojot minēto, pārsūdzētais Ministru kabineta rīkojuma 5.2. un 5.3.apakšpunkts attiecībā pret pieteicēju ir atzīstams par tiesisku.

[20] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92.pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Tā kā tiesa nekonstatēja Rīkojuma 5.2. un 5.3.apakšpunkta prettiesiskumu, tad, nekonstatējot pret pieteicēju vērstu prettiesisku administratīvo aktu, atlīdzinājuma piešķiršanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251.pantu un 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. D/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.2. un 5.3.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku un mantisko zaudējumu 4942,47 *euro* apmērā atlīdzināšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese R.Migla